ÉÉN MINDER IN HET VOORSTE GELID.

Den 4ⁿ Juni dezes jaars overleed op den huize „Boekhorst,” bij Lochem, in het negen en zestigste jaar zijns levens, WINAND CAREL HUGO STARING.

Aan zijne nagedachtenis zijn de volgende regelen gewijd.

Door eene pijnlijke ongesteldheid gekweld, die hem dwong tot het zoeken der meest mogelijke rust, had hij in de laatste jaren zich meer en meer teruggetrokken uit het openbare leven, waarin hij zich vroeger met zooveel vrucht bewoog.

Hij deed dit in zeer verschillende betrekkingen. Nadat hij, in 1834, te Leiden in de wis- en natuurkunde was gepromoveerd, was hij aanvankelijk werkzaam als administrateur van landgoederen en tegelijkertijd als griffier, eerst van het vredegerecht te Vorden, later van het kantongerecht te Lochem. Laatstgenoemde betrekking legde Staring in 1845 neer. In 1852 werd hem vervolgens van Regeeringswege de vervaardiging opgedragen eener geologische kaart van Nederland, terwijl hij eindelijk in 1863 werd benoemd tot inspecteur van het middelbaar onderwijs, welk ambt door hem is waargenomen tot 1873, toen de treurige kwaal, waarvan reeds boven sprake was, hem de verdere vervulling zijner taak onmogelijk maakte.

Van zijne werkzaamheid getuigen tal van werken, van wetenschappelijken zoowel als van meer populairen aard. Ik kan daarvoor verwijzen naar het Biographisch Woordenboek der Noord- en Zuid-Nederlandsche Letterkunde (Deventer, van den Sigtenhorst), waarin door Staring eene eervolle plaats wordt ingenomen.

Liever doe ik, met voorbijgang van minder beteekenende zaken, kortelijk uitkomen, hoe overal, en in meer dan ééne richting, Staring's werk den stempel droeg van den man van *initiatief*, van den vóórganger op den schoonen, maar moeielijken weg, die tot vooruitgang leidt.

Reeds van den jongen administrateur vinden wij getuigd, dat

hij „de eerste was, die in de Zutfensche Graafschap de garfpachten afschafte, en onder de eigenaren een paar duizend bunders woeste gronden verdeelde, die thans alle grootendeels in bebouwde gronden herschapen zijn.”

De verwachtingen, die door dezen in waarheid vrijzinnigen maatregel konden worden opgewekt, zijn niet beschaamd.

In hetzelfde jaar, 1845, waarop Staring zijne betrekking nederlegde en zich vestigde op „den Boekhorst”, welk landgoed hij, behalve alleen van 1852 tot 1863, tot aan zijn dood toe heeft bewoond, werd hij een der oprichters van de Geldersche Maatschappij van Landbouw.

Met Wttewaall was hij van 1848 tot 1852 redacteur van de, in 1847 door eerstgenoemde opgerichte, *Landbouw-courant*.

Moest hij die redactie laten varen voor anderen arbeid, hem van hoogerhand opgedragen, de Landbouw zou rijpe vruchten blijven plukken van zijn helderen en vooruitzienden blik.

Welk landbouwer —, die dien naam verdient — kent niet „*Starings Almanak*”, sedert 1852 onafgebroken door dezen uitgegeven en kort vóór zijn dood overgedragen aan de leeraren der Rijkslandbouwschool! Vorm en inhoud van dat boekje zijn evenzeer berekend voor het standpunt van ontwikkeling van den zoo eigenaardigen stand, voor welken de Schrijver het bestemde, als geschikt om de slapenden wakker te schudden en den practicus te doen breken met den voorvaderlijken sleur.

Wat de „*Almanak voor den Landman*” was (en, naar ik hoop en vertrouw, zal blijven in handen van hen, die Staring zelf tot zijne erfgenamen daarvan heeft gemaakt) in jaarlijks terugkeerenden vorm, dat geeft het „*Huisboek voor den Landman*” (Haarlem, 1862) vereenigd tot één geheel. De Schrijver heeft — naar zijne eigen uitdrukking — met dat boek „willen trachten te voldoen aan het verlangen van hen, die misschien gaarne eens den geheelen schotel vóór zich zouden zien, waaruit hij hun jaarlijks slechts een lepel of wat konde toedienen”. Of hij daarin is geslaagd? Ik aarzel geen oogenblik, het Huisboek een uitstekend boek te noemen, dat, ondanks zijnen bescheiden naam, ten volle den titel van „*Haussschatz*” had verdiend, dien onze Duitsche naburen zonder aarzelen daaraan zouden hebben gegeven. Van het „*Memento*” op het titelblad af — „Elk bunder tarwe brengt ons slechts twintig mud graan op. Op elken bunder bouw- en weiland houden wij nog niet één stuk rundvee. Een vijfde van onzen grond ligt nog woest en ledig” — tot den „stelregel van Liebig” aan het slot — „De

landbouwer dient, om aan zijne bestemming te voldoen, ten volle de bewustheid te hebben van hetgeen hij verricht; wat in de theorie *wet*, *werking* en *oorzaak* is, moet in de praktijk *regel*, *doel* en *middel* worden" — bevat dit boek schier op elke van zijne zeer talrijke bladzijden voor den practischen landbouwer niet genoeg te waardeeren wetenschap. De korte spreuken, overal op eigenaardige wijze ingevoegd, verhoogen niet weinig de waarde van het geheel. Inderdaad, het werpt een treurig licht op de ontwikkeling van onze landbouwers, dat een boek als dit, sedert 1862 geen eigenlijken herdruk heeft beleefd!

Sedert 1861 verrichtte Staring den niet altoos zeer verkwikkelijken arbeid der samenstelling van het *Regeeringsverslag van den Landbouw*. Bovendien verschaftte hij aan ons Land, in 1869, zijne *Landbouwkaart*.

Naast deze laatste mag vooral niet onvermeld blijven zijne *Schoolkaart voor de Natuurkunde en de Volkslijt van Nederland* (1860), met eene daarbij behoorende, in 1870 in uitgebreider vorm afzonderlijk uitgegeven, toelichting, die beide in eene zeer groote, maar eerst zeer langzamerhand begrepen, behoefte van ons Onderwijs hebben voorzien. Want, inderdaad, zulk onderwijs, als met dit hulpmiddel mogelijk wordt gemaakt, hebben wij voor onze jongens noodig, die maar al te vaak, verdiept als zij zijn geweest in de „nieuwste" ontdekkingen van het Afrikaansche binnenland, en dgl. meer, Nederland en zijne *bronnen van bestaan* plegen te vergeten.

De Natuurkundige Schoolkaart brengt ons van zelve tot Staring's tweede specialiteit, de vaderlandsche geologie. Deze heeft hij *gemaakt*. Hadden wij tot zijn optreden slechts, bovendien weinig talrijke, op zich zelve staande verhandelingen over den bodem van ons Vaderland, Staring heeft dien bodem stelselmatig overal onderzocht en de vruchten van dat omvangrijke werk neergelegd in twee uitgaven, die voor elken verderen arbeid op dit gebied den grondslag zullen leveren, en welker verdiensten ook in het Buitenland de verdiende erkenning hebben gevonden, *de Bodem van Nederland* (Haarlem 1856—1860) en de *Geologische kaart van Nederland*, laatstgenoemde op uitstekende wijze uitgevoerd op het Topographisch bureau van het Departement van Oorlog.

Ik zou te kort doen aan de taak, die ik mij stelde, in enkele trekken Staring's *eigenaardige* verdiensten te doen uitkomen, indien ik niet nog één boek van hem vermeldde, zijn „*Voormaals en thans*." (Haarlem 1858.) Wie de daarin samengevatte „opstellen

over Neerlands grondgesteldheid" éénmaal heeft gelezen en . . . verstaan, zal niet nalaten ze meermalen op te slaan en zich te verfrisschen aan den werkelijk levenwekkenden geest, die hem op elke bladzijde daaruit tegenkomt. Wie er zich van overtuigen wil, dien raad ik, het opstel: „de wateren van Nederland" te lezen. Ik ben er zeker van, dat ik instemming bij hem zal vinden voor mijn wensch: Och! of des Schrijvers motto, aan Lincoln ontleend, ware vervuld geworden: „List! ye landsmen all to me!"

Velen, zeer velen hebben de stem van Staring *niet* gehoord. Indien hij juist heeft gezien in hetgeen hij eenmaal (*) schreef: „Zonder strijd komt er in dit ondermaansche niets degelijks voor den dag, en het schijnt wel, dat veeltijds de deugdelijkheid eener zaak kan afgemeten worden naar de hevigheid van den tegenstand, dien zij ondervindt", dan voorwaar! kan aan de deugdelijkheid der zaak, die hij voorstond, niet worden getwijfeld. Is het te verwonderen, dat de steeds terugkeerende ervaring daarvan hem somwijlen hard en bitter heeft doen zijn in het oordeelen over anderen en zijn optreden tegenover de zeer menschelijke vasthoudendheid van hen, wier werkzaamheid tot een voorbij gegaan tijdperk behoorde, nu en dan heeft doen ontaarden tot scherpte, ja tot onbillijkheid? Die over zaken als deze een billijk oordeel hebben, werpen met mij een sluier over veel, wat met name in zake landbouw-onderwijs, verbittering, in plaats van verbetering, heeft te weeg gebracht. Maar daarnaast erkennen zij dat, indien de verbetering eindelijk zal komen (en dat zal zij inderdaad!) een zeer aanzienlijk deel der verdienste, haar te hebben verkregen, aan Staring toebehoort, al heeft hij ook niet de vrucht zien rijpen, waar door hem de kiem was gelegd.

Heb ik te veel gezegd, dat door Staring's heengaan „één minder staat in het voorste gelid?!"

Mogen zij, die in verschillende kringen geroepen zijn, naar hun vermogen zijne plaats te vervullen, doordrongen worden van zijnen geest, dien geest vol *leven* en werkzaamheid, die zelfs nog, toen de krachten hem begaven eerbied afdwong, dien geest ook van nederige bescheidenheid, welke het hart moest winnen van ieder, die het voorrecht had, dezen wakkeren strijder voor den waarachtigen vooruitgang van ons vaderland meer van nabij te kennen!

den Haag.

DR. M. SALVERDA.

(*) Voormaals en thans, blz. 201.